

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ВІТВИЦЬКА СВІТЛАНА СЕРГІЇВНА

УДК 378.013(076.5)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ
В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук

Житомир – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кічук Надія Василівна,
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет,
завідувач кафедри загальної
та соціальної педагогіки;
доктор педагогічних наук, професор
Онищук Людмила Анатоліївна,
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України,
завідувач лабораторією управління;
доктор педагогічних наук, доцент
Берека Віктор Євгенович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія,
професор кафедри менеджменту освіти.

Захист відбудеться 27 квітня об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 в Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 26 березня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Початок другого тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, зближенням націй, народів, держав, освітніх систем; переходом людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, які значною мірою базуються на інтелектуальній власності, знаннях і визначаються рівнем наукового потенціалу країни.

Розвиток України відбувається в загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальноосвітової культури. Реформою вищої освіти передбачається перехід до динамічної ступеневої підготовки фахівців, запровадження сучасних підходів до інтеграції вищої освіти і науки в процесі підготовки магістрів, оволодіння ними інноваційними технологіями.

Досягнення цієї мети потребує модернізації теоретико-методологічних засад вищої освіти, її структурно-організаційної перебудови. Вища педагогічна освіта виконує особливу, ключову функцію у формуванні особистості, її інтелектуального та духовного потенціалу.

Концептуальні положення щодо змісту, форм й організації педагогічної освіти ґрунтуються на засадах Конституції України, Законів України „Про освіту” (1996 р.), „Про загальну середню освіту” (1999 р.), „Про вищу освіту” (2002 р.), „Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті” (2001 р.), а також на вимогах документів ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти, Міжнародної організації педагогів (Рекомендація про статус учителів (1966 р.), Доповідь міжнародної Комісії з освіти ЮНЕСКО для XXI століття (1998 р.), Стандарти компетентностей для вчителів (2008 р.), які наголошують на необхідності фундаменталізації професійної підготовки педагога, її неперервності, гуманістичної спрямованості, демократизації, всебічності та варіативності.

Інтегрування української педагогічної освіти в загальноєвропейський та світовий освітній простір вимагає усвідомлення засад і принципів сучасної професійно-педагогічної підготовки вчителів та викладачів вищих навчальних закладів. Перехід педагогічної школи до ступеневої системи передбачає оновлення змісту базової педагогічної освіти спеціалістів і бакалаврів, а також розробки змісту, форм і методів педагогічної підготовки магістрів як фахівців найвищого кваліфікаційного рівня, котрі згодом поновлять склад науковців різних галузей науки та викладацький корпус ВНЗ, спеціалізованих середніх навчальних закладів із поглибленим вивченням окремих предметів, гімназій, ліцеїв, коледжів.

Закон України „Про вищу освіту” визначає магістра як освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особистості, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра або спеціаліста здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання

завдань та обов'язків інноваційного характеру. У цьому документі вивчення педагогічних дисциплін окреслено як важливу умову формування педагогічної культури викладача вищого навчального закладу будь-якого профілю. Означене актуалізує досліджувану проблему і дає підстави для окреслення мети, змісту, обсягу та завдань педагогічної підготовки магістрів.

Актуальність дослідження проблеми визначається також сукупністю чинників, що зумовлюють необхідність підвищення рівня професіоналізму фахівців освіти. По-перше, здійснене вивчення стану педагогічної освіти дало змогу виявити суперечності між: сучасними вимогами інформаційно-технологічного суспільства і непідготовленістю педагогів до професійної діяльності в нових умовах; суспільною потребою у висококваліфікованих викладачах закладів вищої освіти і традиційним підходом до їх підготовки; рівнем розвитку світової педагогічної науки, культури, соціальної сфери, виробництва й застарілим змістом, методами і формами підготовки майбутніх педагогів; невпинно зростаючим обсягом науково-практичної інформації в педагогічній сфері й можливостями її засвоєння; масовістю підготовки фахівців-педагогів й індивідуально-творчим характером їх професійної діяльності; наявним рівнем повної педагогічної освіти й новими постійно зростаючими вимогами до педагогічної діяльності. У цьому контексті педагогічна освіта магістрів стає необхідним чинником підвищення рівня професіоналізму педагогів. На етапі стрімких суспільно-трансформаційних процесів ця галузь неперервної освіти набуває загальнонаціонального значення.

По-друге, саме така постановка проблеми викликана необхідністю розв'язання соціально-педагогічних суперечностей між: потребами педагогічної науки в об'єктивному осмисленні історичного досвіду становлення й розвитку магістратури і досягнутим рівнем дослідженості проблеми та необхідністю прогнозування тенденцій розвитку національної системи ступеневої педагогічної освіти; соціальними запитами на якісну професійно-педагогічну підготовку магістрів і реальною педагогічною практикою. Підвищення професіоналізму викладацького корпусу ВНЗ спричинене також новими підходами до освіти, згідно з якими в центрі педагогічного процесу постає особистість як найвища цінність суспільства.

По-третє, здійснення такого дослідження зумовлене необхідністю розвитку педагогічної науки, аналізу негативних тенденцій у повній педагогічній освіті та виявленні їх причин, що передбачає розкриття багатогранного і складного процесу осмислення конкретних тенденцій розвитку педагогічної освіти та визначення на цій основі шляхів її вдосконалення. Реалізація завдань поліпшення професійної підготовки магістрів значною

мірою залежить від рівня наукового пізнання шляхів та засобів реформування повної педагогічної освіти, що неможливо без аналізу її сучасного стану.

По-четверте, актуальним є обґрунтування: методологічних підходів до вирішення об'єктивно існуючих суперечностей у ступеневій педагогічній освіті; критичного аналізу надбань світової педагогічної науки і практики щодо ступеневої освіти з метою використання досвіду зарубіжних країн; потреби вдосконалення методик адаптивного навчання, визначення його особливостей на різних освітніх ступенях (бакалавр, спеціаліст, магістр).

По-п'яте, визначені завдання реформування вищої педагогічної освіти України, серед яких – перехід до двоциклового навчання, передбачають вдосконалення навчальних технологій з метою реалізації принципів науковості й природовідповідності, індивідуалізації та диференціації, проблемності і модульності й актуалізують вимоги щодо розробки об'єктивних критеріїв готовності випускників магістратури до педагогічної діяльності.

Вивчення й осмислення історичного досвіду розвитку педагогічної освіти та результати аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури свідчать про наявність позитивних зрушень у підготовці вчителів і викладачів ВНЗ. Дослідженню загальних підходів до педагогічної діяльності присвячені наукові праці О.А. Абдулліної, Ф.Н. Гоноболіна, С.В. Кондратьєвої, В.О. Крутецького, Н.В. Кузьміної, Ю.Н. Кулюткіна, І.Я. Лернера, А.К. Маркіної, Л.М. Мітіної, В.О. Сластьоніна, О.І. Щербакова, в яких розкриваються суттєві особливості педагогічної діяльності та особистості викладача, що зумовлює пошук нових перспективних підходів до підготовки майбутнього викладача в системі вищої освіти. В останні роки активно розробляється концепція університетської педагогічної освіти (А.М. Алексюк, О.В. Глузман, Л.Г. Коваль, Л.С. Нечепоренко, В.В. Сагарда), досліджується методологія та історія педагогічної освіти в Україні та за кордоном (К.В. Корсак, Т.С. Кошманова, Н.М. Лавриченко, М.П. Лещенко, В.І. Луговий, В.К. Майборода), здійснюється пошук шляхів підвищення результативності підготовки студентів магістратури (В.І. Бондар, О.Г. Мороз, З.І. Слєпкань). Захищені кандидатські (О.В. Бойко, Л.І. Воротняк, Р.А. Гейзерська, В.В. Павлова, І.П. Чистовська, С.С. Чорна) та докторські (В.Є. Берека, О.І. Гура) дисертації з цієї проблематики. Але залишаються невирішеними питання щодо виявлення:

- співвідношення мети, змісту, форм, результатів педагогічної підготовки випускників класичних і педагогічних університетів освітньо-кваліфікаційного рівня (бакалавр, спеціаліст, магістр);

- моделі, технології, змісту, форм, методів педагогічної підготовки студентів магістратури;

- спадкоємності та наступності у підготовці педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Аналіз наукової і практичної діяльності університетів свідчить, що підготовка магістрів досліджена недостатньо. Нині фактично не існує цілісної концепції педагогічної підготовки магістрів, а практичний стан розвитку цієї галузі не задовольняє державні й особистісні потреби. В Україні магістратура знаходиться на етапі становлення. Зокрема, поза увагою дослідників залишилася підготовка магістрів в умовах ступеневої педагогічної як складової неперервної педагогічної освіти. Враховуючи недостатню теоретичну й методичну розробленість проблеми підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти, а також соціальну значущість і необхідність якісної підготовки майбутніх фахівців, темою дисертаційного дослідження обрано: *„Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка „Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти” (державний реєстраційний номер 0110U02274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 9 від 26.03. 2004 р.) і узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 7 від 21.09. 2004 р.).

Мета дослідження – розробити концептуальні засади розвитку педагогічної підготовки магістрів в Україні на основі ретроспективного аналізу процесу становлення ступеневої педагогічної освіти, виявити основні тенденції й особливості розвитку змісту та форм педагогічної підготовки магістрів, визначити її теоретичні та методичні засади, обґрунтувати перспективні напрями, основні шляхи вдосконалення цього циклу освіти педагогів як особливого системно-цілісного феномена й органічної складової ступеневої педагогічної освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробки проблеми дослідження в педагогічній теорії і практичній діяльності педагогічних і класичних університетів.

2. Визначити сутність та обґрунтувати психолого-педагогічні і методичні характеристики педагогічної освіти магістрів.

3. Теоретично обґрунтувати концепцію, зміст, форми та методи педагогічної підготовки магістрів освіти.

4. Розробити професіограму магістра освіти на засадах особистісно орієнтованого проектування.

5. Спроекувати модель педагогічної підготовки магістрів й експериментально перевірити критеріально-діагностичний апарат її ефективності.

6. Обґрунтувати та експериментально перевірити технологію педагогічної підготовки магістрів.

7. Створити навчально-методичний комплекс з педагогіки вищої школи для студентів магістратури.

Об'єкт дослідження – ступенева вища педагогічна освіта в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів освіти в Україні.

Концепція дослідження. Педагогічна освіта магістрів розглядається як багатофункціональний, відкритий, самостійний, своєрідний цикл педагогічної освіти, яка має свої функції, мету, зміст, форми та методи, функціонує шляхом реалізації складних організаційних та змістово-процесуальних зв'язків.

Педагогічна підготовка магістрів виступає в органічній єдності загального, особливого й одиничного. Як загальне, вона відображає закономірності здобуття вищої освіти і є складовою означеної системи; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями майбутньої професійної інноваційної діяльності, необхідністю поєднання фахової, педагогічної та науково-дослідної діяльності; як одиничне – відображає залежність педагогічної підготовки від індивідуальних особливостей магістрів, рівня їх знань, інтересів, схильностей.

Провідна ідея дослідження ґрунтується на положеннях про особистісний характер розвитку індивідуальності педагога, здатного до інноваційної діяльності. Визначальна роль у професійному становленні належить самому педагогу. Доведено, що професійно-педагогічний компонент педагогічної освіти має бути спрямованим на розкриття індивідуальних особливостей магістра з метою забезпечення його професійного саморозвитку. Багатоваріантність педагогічної освіти магістрів, свобода вибору змісту, форм є важливою умовою її гуманізації.

Концепція дослідження ґрунтується на системному підході до цілісної структури педагогічної освіти, кожна з підсистем якої, своєю чергою, є системою й об'єктом теоретичного дослідження. Демократичні та гуманістичні процеси в Україні сприяють детермінації педагогічних методів і стилю, що пов'язані з особистісно орієнтованою, творчо-інноваційною діяльністю майбутніх фахівців певного кваліфікаційного рівня (бакалавра, спеціаліста, магістра).

За цих умов особливого значення набуває створення якісно нової системи організації фахової і професійної підготовки студентів магістратури, яка має озброїти майбутніх фахівців уміннями інтегрувати спеціальні, психолого-педагогічні, методичні й дидактичні знання у різноманітних ситуаціях професійної діяльності та застосовувати наявний досвід для саморозвитку та самовдосконалення. Це потребує принципово нового змісту, методів і форм педагогічної підготовки з метою формування особистості педагога-професіонала, здатного самостійно і творчо мислити. Безумовно, модель підготовки магістра повинна суттєво відрізнятись від традиційного навчання бакалавра і спеціаліста, що має на меті підготовку вчителя середньої школи. На нашу думку, в її основу мають бути покладені індивідуальний підхід і дослідницько-орієнтована парадигма.

Головним атрибутом індивідуальної парадигми є свобода творення, яка виявляється у творенні себе як педагога, власної духовності й культури. Це передбачає визначення співвідношення індивідуального підходу до формування особистості магістра із загальними вимогами у системі освіти, узгодження програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, з вільним вибором змісту освіти, організацією особистісно орієнтованого навчання. Метою такого типу навчання є вдосконалення змісту та методів, створення розвивального середовища для індивідуальної самореалізації студента магістратури, розвитку і саморозвитку його особистісних якостей.

Сутнісними ознаками особистісно орієнтованого навчання є: гуманне суб'єкт-суб'єктне співробітництво всіх учасників навчально-виховного процесу; діагностично-стимулюючий спосіб організації пізнавальної діяльності; проектування індивідуальних досягнень; урахування особливостей студентства як соціальної групи та діапазону особистісних потреб майбутнього фахівця у методиці викладання всіх дисциплін, зокрема „Педагогіки вищої школи”; різнобічність і різноманітність видів діяльності магістранта та системи оцінювання її результатів; особистісно орієнтований стиль спілкування, що передбачає діалог, взаємодію і доброзичливу вимогливість. Дослідницько-орієнтована парадигма характеризується: створенням середовища пошуку і творчості; реалізацією сучасних інноваційних інтерактивних, інформаційних технологій навчання у підготовці майбутніх фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”; формуванням пізнавальної самостійності (потреби і вміння самостійно мислити, здатність орієнтуватися в новій пізнавальній ситуації, бачити проблему і шляхи її розв'язання). Пізнавальна самостійність включає мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти.

Концепція дослідження ґрунтується на теоріях філософів: М.О. Бердяєва, В.С. Біблера, І.В. Блауберга, В.Г. Кременя; синергетиків: О.М. Князевої, І.А. Пригожина, І. Стінгерс, М.О. Федорової, Г. Хакена; педагогів: А.М. Алексюка, С.У. Гончаренка,

І.Д. Дичківської, Н.В. Кузьміної, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського; психологів: Б.Г. Ананьєва, Л.С. Виготського, Дж. Гілфорда, О.М. Леонтьєва, А. Маслоу, К.К. Платонова, К. Роджерса, С.Л. Рубінштейна.

Реалізація концептуальних ідей забезпечується: методологічними та теоретичними засадами; розробленою моделлю та технологією, які втілюються через систему організаційно цілісного процесу педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти в університеті.

Виходячи з цієї системи поглядів на проблему, сформульовано **загальну гіпотезу дослідження**, сутність якої полягає в тому, що функціонування педагогічної підготовки магістрів набуде ефективності за умов розробки її теоретико-методичних основ як відкритої, органічної складової системи неперервної професійної педагогічної освіти.

Загальну гіпотезу дослідження конкретизовано у часткових *гіпотезах*, які полягають в тому, що ефективність підготовки магістрів до педагогічної діяльності може забезпечити: створення професіограми магістра освіти, що сприятиме цілеспрямованій підготовці випускників магістратури до педагогічної діяльності; розробка науково-обґрунтованої моделі особистісно орієнтованої підготовки магістрів освіти; орієнтація цілей, змісту, технології педагогічної освіти магістрів на задоволення суспільних та індивідуальних освітніх потреб і стимулювання їх професійного зростання, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення; розробка навчально-методичного забезпечення педагогічної підготовки інноваційного характеру й озброєння магістрантів інноваційними технологіями.

Методологічну основу дослідження на рівні *філософського* забезпечення становлять положення теорії пізнання (гносеології) про діалектичний взаємозв'язок та взаємозумовленість закономірностей і явищ соціальної й педагогічної дійсності, необхідність об'єктивного вивчення їх розвитку у взаємозв'язку з конкретно-історичними умовами на основі єдності логічного та історичного, загального та особливого; загальнофілософські ідеї гуманістичного розуміння людини як абсолютної цінності і самоцілі суспільного прогресу. *Загальнонаукові методологічні* засади забезпечують генетичний, системний, синергетичний, діяльнісний підходи, які визначили логіку і структуру дослідження, авторську позицію щодо форм і способів кожного з його елементів, а також надали можливість визначити перспективи розвитку об'єкта і предмета дослідження.

Вихідними положеннями розробки *конкретно-наукової* методології дослідження стали суб'єктний, особистісно орієнтований, професіографічний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний підходи та принципи сутнісного аналізу й концептуальної єдності, що забезпечили проникнення в зовнішню та внутрішню структуру і специфіку організації навчального процесу в умовах ступеневої освіти, проектування

професіограми і моделі педагогічної підготовки магістрів; розгляд педагогічних явищ і фактів ступеневої педагогічної освіти на основі аналізу умов їх генези; становлення магістратури і педагогічної освіти на основі спадкоємності і наступності, врахування набутого досвіду, традицій, наукових досягнень минулого і сучасних перспектив. Принцип полікультурності як закономірної спрямованості розвитку суспільства і кожної індивідуальності визначив розуміння особистості магістра освіти як суб'єкта історичного прогресу і процесу саморозвитку, неперервності педагогічної освіти, її становлення на основі синергетичного, плюралістичного уявлення про ідеальний образ навколишнього світу в контексті відкритості й самоорганізації.

З позицій цілісного та системного підходів до вивчення предмету дослідження розглянуто ступеневу педагогічну освіту як систему, що містить цілу низку підсистем; виокремлено елементи цієї системи і підсистем, визначено їх функції, зміст, форми і співвіднесено результати дослідження на кожному етапі з ходом всього процесу в цілому.

Рівень *технологічної (методично-процедурної)* методології дослідження становили: *методи* теоретичного аналізу й синтезу, систематизації, періодизації, класифікації, аналогії, моделювання; *принципи* модульності, проблемності, інтегративності.

Теоретичну основу дослідження складають праці українських та зарубіжних учених із проблем: філософії неперервної освіти (В.П. Андрущенко, Р. Дейв, І.А. Зязюн, Дж. Кідд, А.О. Лігоцький, В.С. Лутай, П.Ю. Саух); системного аналізу (В.Г. Афанасьєв, М.С. Каган, В.П. Кузьмін); формування особистості в різних педагогічних системах (А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський); освітніх систем та їх розвитку (Ю.К. Бабанський, В.П. Беспалько, Б.С. Гершунський); професійної підготовки вчителя (О.А. Дубасенюк, Н.Г. Ничкало, Л.А. Онищук, О.М. Пехота, О.Я. Савченко, Н.А. Сейко, С.О. Сисоєва, Л.О. Хомич); вищої педагогічної освіти (Є.П. Белозерцев, В.І. Луговий, В.К. Майборода, В.О. Сластьонін, А.І. Щербаков); підготовки вчителя в зарубіжній школі (Н.В. Абашкіна, Б.Л. Вульфсон, З.О. Малькова, Л.П. Пуховська, А.А. Сбруєва, О.В. Сухомлинська); професійної адаптації й морально-правової відповідальності вчителя (Г.П. Васянович, М.В. Левківський, О.Г. Мороз, Є.М. Павлютенков); психологічної підготовки педагогів (Г.О. Балл, В.А. Семиченко, Т.С. Яценко); організації навчального процесу в педагогічних навчальних закладах (С.І. Архангельський, Т.І. Сущенко, В.Д. Шадріков, Е.Г. Юдін та ін.); підготовки до інноваційної педагогічної діяльності (І.М. Богданова, М.В. Кларін, Н.Р. Юсуфбекова); оптимізації навчання й розвитку особистості (Л.В. Занков, М.М. Поташник, Г.І. Щукіна); андрагогіки (А.О. Деркач, В.А. Козаков, Ю.М. Кулюткін); теорії індивідуальності, індивідуалізації та диференціації навчання (В.І. Загвязинський, Г.С. Костюк, І. Унт, К. Юнг); особистісно орієнтованого навчання (І.Д. Бех, Є.В. Бондаревська, С.І. Подмазін,

В.В. Серіков, І.С. Якиманська); теорії творчості та формування творчої особистості (О.Г. Асмолов, В.І. Андрєєв, Т.Г. Браже, О.Н. Лук, В.В. Рибалка); педагогічної творчості (Н.В. Кичук, М.М. Поташник, С.О. Сисоєва), специфіки підготовки обдарованої молоді до педагогічної діяльності (О.Є. Антонова, Ю.З. Гільбух, О.І. Кульчицька, В.О. Моляко).

Комплекс методів, використаних у процесі дослідження, представлено: *загальнонауковими* методами (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, порівняння, узагальнення), компаративний аналіз, що застосовані з метою вивчення наукових джерел, розробки методологічних і концептуальних засад дослідження, його понятійно-категоріального апарату; низкою *конкретно-наукових* методів, зокрема, за допомогою генетичного та історико-системного методу вивчено процес становлення й розвитку магістратури в Україні та за кордоном, в історичній ретроспекції виявлено становлення її системних якостей; методами *моделювання та системного аналізу*, які застосовано у процесі розробки концепції та моделі педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти; *емпіричними* (спостереження, анкетування, опитування, інтерв'ю, бесіда, аналіз продуктів діяльності), що використовувалися для діагностування рівнів досягнень магістрантів; методами *статистичної обробки* експериментальних даних з метою визначення готовності магістрів до науково-педагогічної діяльності; *експериментальними* – педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи), що використовувався з метою перевірки ефективності запропонованої моделі та технології навчання магістрів у ВНЗ; *прогностичними* (прогнозування, метод незалежних експертних оцінок) – з метою запровадження й апробації розроблених навчально-методичних матеріалів.

Дослідження здійснювалося в три етапи.

На першому етапі (1999-2001 рр.) – вивчено стан досліджуваної проблеми у філософській, історичній, психологічній, педагогічній науковій літературі; проаналізовано навчально-програмну документацію закладів вищої освіти; обґрунтовано об'єкт, предмет, гіпотезу, визначено завдання.

На другому етапі (2002-2006 рр.) – розроблено концепцію та модель педагогічної підготовки магістрів, виділено й обґрунтовано її структурні компоненти та уточнено критерії і показники готовності майбутніх магістрів до інноваційної педагогічної діяльності; створено модульно-контекстну технологію, підготовлено навчально-методичне забезпечення з метою реалізації концепції, моделі та технології; здійснено констатувальний етап експерименту.

На третьому (2007-2011 рр.) – проведено формувальний етап експерименту, узагальнено та оформлено результати дослідницької роботи; сформульовано висновки, визначено перспективи подальшого дослідження.

Експериментальна база дослідження. У дослідженні брали участь 1017 студентів магістратури, 36 викладачів ВНЗ. Його результати **впроваджено** у навчальний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (акт № 554 від 29.11. 2010 р.), Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського (довідка № 01/359 від 13.04. 2006 р.), Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту (довідка № 626 від 01.04. 2006 р.), Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (довідка № 8/12 від 21.04. 2005 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/14 від 08.04. 2005 р.), Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне) (довідка № 04/558 від 29.05. 2010 р.), що підтвердило ефективність основних положень і висновків, одержаних автором на різних етапах наукового пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*: комплексно й системно розглянуто наукову проблему, яка до цього часу не була предметом спеціального дослідження – педагогічну підготовку магістрів в умовах ступеневої вищої освіти України; з'ясовано головні передумови, які привели наприкінці ХХ – початку ХХІ століття до неперервної освіти, освіти впродовж життя, ступеневої педагогічної освіти; запропоновано й науково обґрунтовано концепцію педагогічної підготовки фахівців найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр” з урахуванням сучасних суспільно-історичних, соціально-педагогічних змін в Україні і світовому освітньому просторі; обґрунтовано головні ознаки педагогічної підготовки магістрів як системи (набуття нею завершеного вигляду, виявлення специфічних закономірностей, сформованість у її складі мікросистем, що склали її структуру: навчально-освітня підготовка, підготовка до інноваційної діяльності, науково-дослідницька робота, система практик; наявність їх постійної взаємодії як системного динамічного утворення з умовами існування; інтегрованість з іншими галузями знань).

Узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи педагогічної підготовки зарубіжний і вітчизняний досвід та здійснено компаративний аналіз педагогічної підготовки магістрів у Західній Європі, США та Україні; виокремлено етапи становлення магістратури в Україні; визначено й обґрунтовано теоретичні та методичні засади модернізації змісту педагогічної освіти, здійснено диференціацію професійно-педагогічного матеріалу; створено, науково окреслено й експериментально перевірено професіограму магістра освіти; теоретично обґрунтовано особистісно орієнтовану модель підготовки магістрів до педагогічної діяльності; розроблено експериментальну модульно-контекстну технологію на

принципах евристичної педагогіки; визначено роль і функції педагогіки вищої школи у системі неперервної педагогічної освіти; створено навчально-методичний комплекс з педагогіки вищої школи; *удосконалено* зміст педагогічної освіти, принципи конструювання та критерії його відбору; теорію та методику викладання педагогіки вищої школи.

Подальшого розвитку в дослідженні набули: теоретико-методологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, принципи спадкоємності і наступності, формування педагогічної спрямованості студентів в умовах університету; систематизація педагогічних технологій, форм і методів навчання студентів ВНЗ; методичні засади ефективної підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр освіти”.

У процесі дослідження *уточнено* поняттєво-категоріальний апарат (ступенева педагогічна освіта, педагогічна підготовка, зміст педагогічної освіти, інноваційна діяльність, педагогічна творчість, професіограма магістра, готовність магістрів до педагогічної діяльності, компетенція, компетентність, педагогічна майстерність і професіоналізм педагога).

Теоретичне значення отриманих результатів полягає: в обґрунтованих на основі сучасних методологічних засад теоретичних положеннях щодо становлення і розвитку ступеневої педагогічної освіти та магістратури як її підсистеми, що має свою логіку, а також закономірності, зміст та організаційні форми; у розвитку теорії педагогічної освіти, зокрема приведення в систему наукових знань щодо цілей, функцій, структури підготовки магістрів; у виявленні основних умов і закономірностей педагогічної магістерської підготовки; у розробці технології підготовки магістрів до інноваційної педагогічної діяльності, змісту та методики викладання педагогіки вищої школи.

Практичне значення отриманих результатів. На основі отриманих результатів розроблено авторську навчальну програму з педагогіки вищої школи для освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”, що базується на пріоритетних напрямках розвитку сучасної педагогіки; апробовані підручник з педагогіки вищої школи за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури, методичний посібник „Основи педагогіки вищої школи”, навчально-методичний посібник „Практикум з педагогіки вищої школи за модульно-рейтинговою системою навчання”, які отримали гриф МОН України і використовуються у вищих навчальних закладах України; розроблено методику викладання курсу „Основи педагогіки вищої школи”.

Положення, результати й висновки дослідження можуть бути використані при викладанні курсів „Педагогіка вищої школи”, „Методика педагогіки вищої школи”, „Порівняльна педагогіка” у ВНЗ III-IV рівня акредитації.

Вірогідність та об'єктивність наукових результатів і висновків дослідження забезпечується: теоретико-методологічною обґрунтованістю його основних положень; використанням сучасних підходів і методів дослідження, адекватних його предмету, об'єкту, меті та завданням; опорою на сучасні досягнення вітчизняної й зарубіжної педагогічної науки; системним аналізом широкої джерельної бази, репрезентативністю, поєднанням вибірки й кількісного аналізу здобутих експериментальних даних, їх обробкою за допомогою методів математичної статистики, тривалим терміном експериментальної роботи в різних регіонах України та ефективністю результатів упровадження, широкою і тривалою апробацією.

Апробація результатів дослідження. Висновки й результати дисертаційного дослідження доповідалися на наукових, науково-практичних конференціях, семінарах і читаннях, зокрема – 18 міжнародних, 20 всеукраїнських, 10 міжрегіональних, а саме: *міжнародних науково-практичних конференціях* „Ukrajiniстика na prahu noveho století a tisíciletí problemu jazyka, literature a kultury” (Чехія (Оломоуц), 2001), „Психолого-педагогічні та економічні проблеми гуманізації навчально-виховного процесу в закладах освіти” (Рівне, 2000), „Іван Огієнко і розвиток національної освіти, науки і культури” (Київ–Житомир, 2002), „Формування професійної майстерності вчителя в умовах ступеневої освіти” (Київ–Житомир, 2003), „Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ” (Рівне, 2003), „Магістратура, досвід, перспективи” (Київ, 2004), „Формування професійної компетентності вчителя в рамках євроінтеграційних процесів” (Житомир, 2005), „Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця” (Київ, 2007), „Новаторські навчально-виховні заклади в історії розвитку освіти в Україні” (Житомир, 2007), „Кременецький ліцей у контексті розвитку освіти, науки та культури на Волині першої третини ХХ століття” (Кременець, 2008), „Педагогічна система Антона Макаренка: історія, реалії і перспективи” (з нагоди 120-річчя з дня народження) (Житомир, 2008), „Парадигма Творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду” (Острог, 2008), „Видатні педагоги ХІХ століття про виховання „нової людини” (Ніжин, 2009), „Проблеми освіти у Польщі та Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції” (Житомир, 2009), „Духовно-моральне виховання і професіоналізація: виклики ХХІ ст.” (Київ–Вінниця, 2010), „Інновації у вищій освіті: проблеми та перспективи” (Київ–Кременець, 2010), „Paradygmaty oświatowe i edukacja nauczycieli” (Варшава–Краків, 2010); *всеукраїнських науково-практичних конференціях* „Педагогічний професіоналізм викладача вузу” (Житомир, 2000), „Проблеми професійної підготовки педагогічних працівників” (Житомир, 2000), „Магістратура: досвід, проблеми, перспективи” (Житомир, 2002), „Василь Сухомлинський і сучасність” (Кіровоград, 2003), „Особистість в інформаційному просторі” (Житомир, 2004),

„Творча особистість учителя як передумова інноваційних процесів у початковій школі” (Житомир, 2004), „Актуальні проблеми впровадження загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти в практику викладання іноземних мов” (Житомир, 2004), „Розвиток творчого потенціалу особистості в контексті педагогічної спадщини В. Сухомлинського” (Житомир, 2004), „Магістратура: теорія і практика” (Київ, 2004), „Соціально-економічні проблеми реформування українського суспільства” (Житомир, 2005), „Інноваційні технології виховання учнів і молоді у позанавчальний час” (Житомир, 2005), „Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України” (Ялта, 2006), „Тенденції розвитку професійно-педагогічної освіти в Україні та за кордоном” (Житомир, 2006), „Математична підготовка студентів у контексті початкової дизайн-освіти” (Житомир, 2006), „Професійна підготовка вчителів в умовах упровадження кредитно-модульної системи” (Київ, 2007), „Новаторські навчально-виховні заклади в історії розвитку освіти в Україні” (Житомир, 2007), „Видатні педагоги ХІХ ст. про виховання нової людини (М. Демков, М. Корф, К. Ушинський, М. Пирогов, С. Русова, М. Костомаров, М. Драгоманов)” (Ніжин, 2007), „Педагогічна система Василя Сухомлинського і сучасність” (Житомир, 2008), „Шляхи і методи забезпечення подальшого творчого зростання обдарованої молоді” (Житомир, 2008), „Інноваційні технології сучасної початкової освіти” (Житомир, 2008), „Магістратура ХХІ століття: досвід, проблеми, перспективи” (Житомир, 2008), „Формування професійної майстерності вчителів: історія, сучасність, перспективи” (Житомир, 2009), „Системний підхід у роботі з обдарованою молоддю” (Житомир, 2010); *обласних науково-практичних конференціях* „Нові технології навчання в початковій школі: досвід, проблеми, перспективи” (Житомир, 2000), „Україна: минуле, сучасне, майбутнє” (Житомир, 2001); *міжрегіональних науково-практичних конференціях* „Проблеми наступності освіти та розвитку особистості в контексті взаємодії освітніх закладів” (Житомир, 2003), „Проблеми духовності сучасної молоді: реалії та перспективи” (Житомир, 2007); *міжнародних педагогічних читаннях* „Василь Сухомлинський в діалозі з сучасністю” (Київ–Кіровоград–Павлиш, 2003), „Іван Огієнко у діалозі культур і духовності” (Житомир, 2010); *всеукраїнському семінарі з міжнародною участю* „Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів” (Житомир, 2007); *всеукраїнському круглому столі* „Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу” (Переяслав-Хмельницький, 2005).

Публікації. Матеріали дослідження знайшли відображення у 145 публікаціях автора, з них 110 одноосібні, серед яких – авторська програма, підручник „Основи педагогіки вищої школи”, практикум з педагогіки вищої школи (навчальний посібник) за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури, „Основи педагогіки вищої школи” (методичний посібник) для студентів магістратури, які отримали гриф МОН

України; 8 монографій, 21 навчально-методичний посібник, 20 методичних рекомендацій, 85 наукових та науково-методичних праць з проблеми дослідження (з них – 35 у фахових виданнях).

Кандидатська дисертація „Формування у студентів педагогічних інститутів умінь виховної роботи з учнями старших класів” (спеціальність 13.00.01 – теорія та історія педагогіки) захищена у Київському державному педагогічному інституті імені О.М. Горького у 1978 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (795 позицій, з яких – 17 іноземними мовами). У роботі міститься 30 таблиць, 23 рисунки. Загальний обсяг – 599 сторінок, основний зміст дисертації складає 430 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання, методологічні та теоретичні основи, методи дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, висвітлено відомості про апробацію та впровадження її результатів у практику діяльності вищих навчальних закладів.

У **першому розділі** – „Теоретико-методологічні засади ступеневої педагогічної освіти” – визначено методологічні основи ступеневої педагогічної освіти; здійснено компаративний аналіз моделей ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США та України; розкрито історико-педагогічний аспект становлення магістратури в педагогічній теорії і практиці в Україні та за кордоном.

У дисертації представлено теоретико-методологічне і науково-педагогічне обґрунтування принципів, змісту ступеневої освіти, форм і методів навчання й виховання студентів вищої педагогічної школи, психолого-педагогічних чинників якісної підготовки спеціалістів педагогічного профілю, зокрема магістрів.

Дослідження цих проблем розглянуто на чотирьох рівнях методологічного аналізу – філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, технологічному (методично-процедурному).

На *філософському* рівні досліджено проблеми діалектики, єдності теорії і практики, гармонії навчального й виховного процесів, об'єктивного і суб'єктивного у становленні магістра як фахівця найвищого освітньо-кваліфікаційного рівня. На *загальнонауковому* – висвітлено наукові підходи (суб'єктний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований,

технологічний, аксіологічний, синергетичний, професіографічний, акмеологічний), їх використання, категоріальну структуру дослідження, логіку і структуру наукового пошуку. *Методично-процедурний* рівень забезпечив аналіз використаних методів дослідження та їх збагачення шляхом застосування методів суміжних наук. *Конкретно-науковий* рівень аналізу забезпечив виявлення проблем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів і викладачів вищих навчальних закладів щодо навчання основам конструювання дидактичних систем у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.

Проведений компаративний аналіз моделей педагогічної освіти в розвинених західноєвропейських країнах, Україні та США підтвердив, що процес об'єднання Європи, його рух на Схід супроводжується створенням загальноосвітнього й наукового простору, розробкою єдиних критеріїв і стандартів у галузі освіти і науки, де якість вищої освіти є основою його формування.

З'ясовано, що під впливом поширених в останнє десятиріччя ідей неперервної педагогічної освіти набув розвитку підхід до базової професійної підготовки як відкритої динамічної системи. Його елементи, певною мірою, було реалізовано в процесі реформування педагогічної освіти в середині 80-х – першій половині 90-х років минулого століття, у ході якого виявлено загальну тенденцію розвитку національних систем професійної підготовки вчителів, що проявилася в переході до вищої ступеневої педагогічної освіти і функціонуванні у кількох більш поширених моделях.

Перша – „паралельна” – будується за принципом паралельності всіх складових навчальної програми протягом усього терміну підготовки майбутнього вчителя.

У другій моделі – „інтегрованій” – вивчення складових навчальної програми здійснюється не лише одночасно, а й у взаємозв'язку з професійно доцільними темами загалом та шляхом інтеграції теорії з практикою. Особливо поширена названа модель у скандинавських країнах, переважно в галузі підготовки вчителів початкової школи.

Третя модель – „послідовна” – є найбільш розповсюдженою в Західній Європі. Вона передбачає вивчення загальних і спеціальних дисциплін на першому етапі навчання, а поєднання предметів психолого-педагогічного циклу з навчальною практикою – на другому, завершальному етапі. Існує кілька варіантів „послідовних моделей”, серед яких вирізняється „цюріхська модель” (психолого-педагогічна підготовка здійснюється раніше, аніж вивчення спеціальних дисциплін і методик їх викладання).

Доведено, що зростанню кількості структурних модифікацій підготовки вчителів сприяє поширення в країнах Західної Європи модульних навчальних програм та введення циклічної структури навчальних планів. У контексті індивідуалізації та диференціації підготовки вчителів у деяких країнах студентам надається право самостійно визначати

черговість навчальних модулів, що зумовлює наявність великої кількості індивідуальних навчальних планів.

Встановлено, що різноманітність навчальних програм виявляється не лише в їх структурній побудові, а й у змісті. Відмінною є організація управління й контролю системи педагогічної освіти різних країн: від автономії (Німеччина) до централізованого контролю державними національними службами (Агентство педагогічної освіти в Англії) та прямих інструкцій уряду й міністра національної освіти (Франція).

З'ясовано, що зв'язки навчальних закладів, які готують учителів, із школами диференціюються за ступенем інтенсивності. Якщо практична підготовка вчителів початкової ланки освіти в усіх країнах безпосередньо пов'язана з навчальними закладами або здійснюється на їх базі, то університетські програми традиційно характеризуються автономністю й відокремленістю від школи. При цьому терміни професійної підготовки варіюються. Навчальні програми теж мають різну організацію та структуру, особливо в країнах із децентралізованою системою управління освітою, де ВНЗ самостійно складають навчальні плани й програми.

У ході дослідження визначено, що важливою тенденцією в реорганізації педагогічної освіти країн Західної Європи є створення на інституційному рівні спеціальних високорозвинутих структур для підготовки педагогічних кадрів сфери професійної та спеціальної освіти.

Обґрунтовано думку, що обрані шляхи модернізації вищої педагогічної освіти України співзвучні загальноєвропейським підходам. Основні напрями реформування передбачають адаптацію системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів європейського простору вищої освіти, здійснення підготовки висококваліфікованого фахівця як наскрізної, цілісної системи (учень – бакалавр – магістр) на засадах самостійності і творчої активності всіх суб'єктів освітнього процесу.

Основними положеннями, які є концептуальними для розвитку системи вищої педагогічної освіти України в сучасних умовах, визначено: створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки; забезпечення соціального контексту вищої освіти, що надає можливість випускникам вищих навчальних закладів будувати свою професійну кар'єру на принципах соціальної справедливості, відповідальності, загальнолюдських цінностей.

Домінантою наших педагогічним міркувань є твердження, що феноменом, який найбільшою мірою виявляє національно-культурну специфіку вищої педагогічної освіти, є магістратура. Аналіз її становлення та розвитку підтверджує, що Україна не могла проводити реорганізацію в галузі педагогічної освіти поза європейським контекстом.

У ході дослідження доведено, що магістратура в Україні знаходиться на стадії становлення та супроводжується проблемами як в організації її функціонування, так і формуванні змісту освітніх програм, їх методичного забезпечення. Обґрунтовано думку про цінність досвіду магістерської підготовки в зарубіжній системі вищої освіти для України, запозичення та адаптація якого має відбуватися з урахуванням умов, за яких розвивається вітчизняна магістратура зі збереженням кращих національних традицій.

Таким чином, педагогічна освіта країн Західної Європи та України функціонує і розвивається як єдність загального та особливого, де інтегральними чинниками є: зумовленість історичним, політичним, соціально-економічним контекстом у межах окремих країн і Європи загалом; збереження національної специфіки фахової підготовки вчителів; вплив сучасних концептуальних ідей (інтеграція, професіоналізація, універсалізація, диверсифікація).

У другому розділі – „Педагогічна підготовка магістрів у вищих навчальних закладах України” – проаналізовано основні наукові підходи до педагогічної підготовки фахівців найвищого кваліфікаційного рівня „Магістр освіти”; визначено роль і функції педагогіки вищої школи в системі неперервної педагогічної освіти; здійснено порівняльний аналіз педагогічної підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів у педагогічних і класичних університетах України. Доведено, що цей процес потребує реалізації суб’єктного, особистісно орієнтованого, системного, діяльнісного, синергетичного, культурологічного, аксіологічного, професіографічного, технологічного, компетентнісного, акмеологічного підходів.

Визначено роль і значення педагогічних дисциплін, зокрема „Педагогіки вищої школи”, у підготовці магістрів освіти як висококваліфікованих, соціально мобільних в ринкових умовах праці фахівців, здатних до творчості, самовдосконалення, самоосвіти впродовж життя.

Окреслено спільне й відмінне у педагогічній підготовці бакалаврів, спеціалістів, магістрів і визначено проблеми (матеріально-технічного та науково-методичного забезпечення, кадрові, соціально-педагогічні тощо) у системі неперервної педагогічної освіти, які зумовлені протиріччям між: стандартністю, уніфікованістю змісту освіти та специфічними завданнями професійно-педагогічної підготовки, потребами у спеціалістах з творчим ставленням до професійної діяльності; тенденцією до інтеграції наукового знання та екстенсивним зростанням кількості навчальних предметів у різних формах навчання; обсягом і змістом наукової інформації, яка постійно розширюється, та недостатньою гнучкістю навчальних програм; необхідністю значного підвищення інтелектуального потенціалу суспільства та падінням престижу освіти і рівня професійної компетентності.

Підтверджено думку, що освіта загалом, а неперервна педагогічна зокрема, має стати гарантом забезпечення історичного переходу нації до суспільства знань. Її провідною метою визначено розвиток особистості педагога як суб'єкта діяльності, а сутністю педагогічної підготовки магістрів – оволодіння знаннями, вміннями, навичками, розвиток професійних особистісних якостей, що забезпечить успішність і продуктивність у виконанні завдань інноваційного характеру. Запровадження в університеті багатоступеневої підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями „бакалавр”, „спеціаліст”, „магістр” має на меті: поглибити вивчення фундаментальних та професійних дисциплін, удосконалити практичні навички навчально-педагогічної і наукової роботи та вивчення фахових дисциплін шляхом спеціалізації.

У результаті дослідження обґрунтовано твердження, що розвиток сучасної педагогічної школи в Україні – багатогранний процес, який детермінує прогресивні зміни в суспільстві, наближаючись до рівня соціальних, політичних, педагогічних вимог епохи технічної та технологічної революцій. Серед важливих позитивних тенденцій розвитку вищої педагогічної школи визначено орієнтацію на демократизацію, диференціацію освіти, гуманістичну спрямованість виховання, використання форм і методів навчання, що підвищують активність, самостійність студентів, їх включення у дослідно-експериментальну діяльність.

З'ясовано, що педагогічна освіта в університеті реалізується через: профорієнтаційно-пропедевтичну підготовку; підготовку педагогічних працівників за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями; післядипломну професійну освіту.

Підтверджено, що навчальний процес у сучасному університеті спрямований на реалізацію змісту вищої освіти на основі державних стандартів і кваліфікаційних вимог до фахівців та з урахуванням інваріантів, що у майбутньому надасть їм можливість продовжити освіту у будь-якому зарубіжному ВНЗ або отримати відповідну кваліфікацію за кордоном на основі певного закінченого циклу освіти. Це передбачає використання сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтацію навчально-виховного процесу на становлення освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації педагогічної праці в умовах ринкової економіки.

Отже, ступенева педагогічна система освіти покликана забезпечити: широкі освітні запити й можливості задоволення різноманітних культурно-освітніх потреб особистості та суспільства, зокрема загальноосвітню, загальнокультурну, професійну та наукову підготовку фахівців різних рівнів та галузей знань; підвищення соціальної значущості, престижу знань

та соціального захисту фахівця в умовах динамічності потреб економіки та ринку праці; фундаментальність знань випускників вищої школи, що забезпечується її інтеграцією у світовий освітній простір.

У третьому розділі – „Особистісно орієнтоване проектування педагогічної підготовки магістрів” – представлено професіограму магістра освіти та розроблено модель особистісно орієнтованої підготовки магістрів до інноваційної педагогічної діяльності; визначено структуру та критерії готовності випускників магістратури до її реалізації.

На основі застосування визначених підходів відповідно до програми експериментальної роботи у дисертації розроблено й теоретично обґрунтовано професіограму „магістра освіти”, що включає цільовий (спрямованість), базовий (педагогічні здібності) й практично-діяльнісний (ЗУН, компетенції і компетентності) компоненти та модель їх педагогічної підготовки. В її основу покладені сучасні підходи вчених, які досліджують педагогічні, психологічні, методичні та фахові проблеми підготовки майбутніх учителів в умовах особистісно орієнтованого навчання, зокрема: інтегративну концепцію особистості С.І. Подмазіна, модель організації особистісно орієнтованого навчання І.С. Якиманської, концепцію діяльності О.М. Леонтьєва, теорію неперервної професійної освіти (Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, С.О. Сисоєва, А.О. Лігоцький).

У розробці експериментальної моделі підготовки магістрів до педагогічної діяльності було реалізовано такі положення: система підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти має сприяти розвитку мобільності як викладачів, так і студентів, стати одним із засобів досягнення європейських стандартів; враховувати основні положення та взаємозв’язок теорій діяльності й особистості; сприяти особистісно-професійному розвитку й саморозвитку; включати теоретичну і практичну підготовку вчителя до педагогічної й науково-дослідної, творчої, пошукової діяльності, що передбачає оволодіння уміннями оперувати результатами власної дослідницької роботи та науковим доробком інших педагогів і вчених, орієнтуватися на інноваційні технології. Поєднання сучасних досягнень педагогічної науки і практики підготовки фахівців передбачає спадкоємність у вивченні педагогіки і психології (бакалавр – спеціаліст – магістр) та усвідомлення значущості педагогічних знань, умінь, навичок. Підготовка майбутнього вчителя, викладача не може бути ефективною без впровадження особистісно орієнтованих технологій, її основою є відповідність якостей та властивостей магістранта творчій педагогічній діяльності, наявність суб’єкт-суб’єктної взаємодії (діалогічне спілкування, співпраця, співдружність, співпереживання). Випускник магістратури має бути готовим до вирішення широкого спектру професійних завдань, до співпраці з педагогічним колективом, студентами, батьками, учнями.

З урахуванням державного замовлення, розробленої професіограми „магістра освіти” у дисертації спроектовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки магістрів освіти до педагогічної діяльності, яка включає структурні (цілемотиваційний, інформаційно-розвивальний, евристично-діяльнісний, емоційно-ціннісний, рефлексивно-оцінний, результативний) та функціональні (діагностико-коригуючий, спонукально-мобілізуючий, розвивально-прогностичний, інформаційний, організаторський, контрольньо-оцінний) компоненти, що зумовлені структурою професійно-педагогічної діяльності й основними функціями майбутнього фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр освіти” (див. рис. 1).

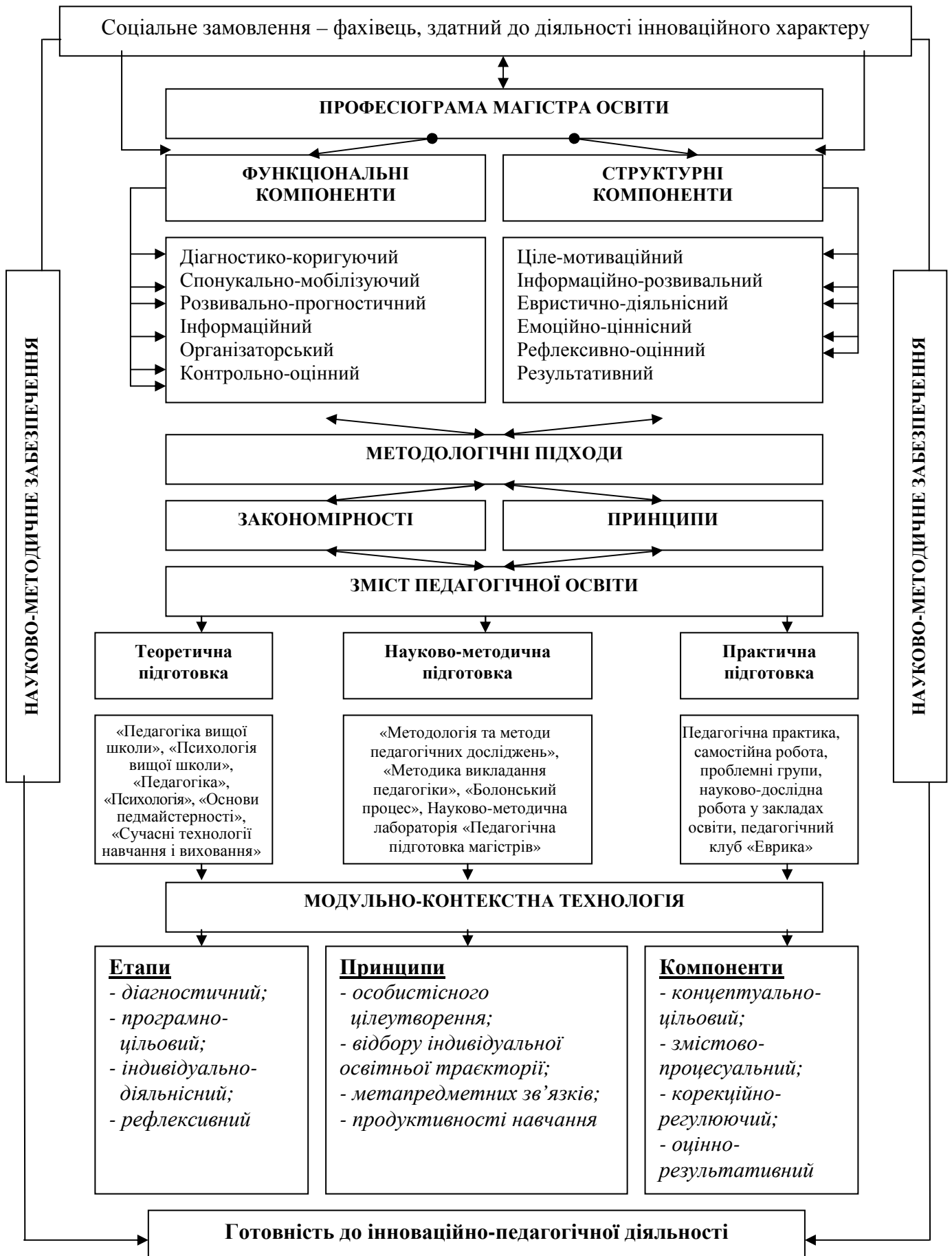

Рис. 1. Модель педагогічної підготовки магістрів освіти

Результатом підготовки студентів магістратури є їх готовність до педагогічної діяльності, яка розглядається як складне, багаторівневе, багатокомпонентне утворення, що має динамічну структуру і є виявленням взаємопов'язаних мотиваційних, вольових, моральних, психологічних і професійних якостей і властивостей особистості, які у своїй сукупності дозволяють суб'єкту ефективно і продуктивно здійснювати педагогічну діяльність. Доведено, що готовність включає спрямованість і педагогічні здібності, компетенції і компетентності особистості студента магістратури.

У ході проведеного дослідження визначено критерії готовності (ціннісно-спонукальний, когнітивний, діяльнісно-практичний, креативно-особистісний, оцінно-рефлексивний, результативно-продуктивний) та їх показники й окреслено чотири рівні готовності магістрів освіти до педагогічної діяльності: високий (творчий), достатній (творчо-пошуковий), середній (репродуктивно-конструктивний), низький (репродуктивний).

На основі здійсненого аналізу проблеми дослідження встановлено, що критеріально-рівневий підхід має важливе значення для ефективного формування готовності магістра освіти до педагогічної діяльності.

У четвертому розділі – „Психолого-педагогічні та методичні характеристики професійного становлення фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр” – розглянуто особливості розвитку особистості у юнацькому віці; розкрито специфіку формування професійно-педагогічної спрямованості студентів магістратури; здійснено характеристику їх науково-пошукової підготовки до науково-дослідної та інноваційної педагогічної діяльності; проаналізовано науково-методичне забезпечення, охарактеризовано основні форми організації навчання.

У результаті аналізу наукових й освітньо-нормативних джерел визначено психолого-педагогічні та методичні характеристики професійно-педагогічного становлення фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”. Підтверджено, що відповідна педагогічна підготовка потребує реалізації науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності. Провідними її напрямками визначено: формування професійно-педагогічної спрямованості, відповідального ставлення щодо набуття готовності до інноваційної діяльності, педагогічної майстерності та професіоналізму.

Встановлено, що специфічною особливістю навчального процесу у магістратурі є максимальна інтеграція навчально-пізнавальної діяльності студентів з науковою роботою, а одним із шляхів підвищення якості підготовки магістрантів до педагогічної діяльності – включення їх у науково-дослідницьку діяльність. Всі види навчальної діяльності у магістратурі можуть розглядатися як можливі форми запровадження елементів наукових досліджень.

При визначенні змісту курсу „Педагогіка вищої школи” враховано, що в умовах жорсткої міжнародної конкуренції за оволодіння технологічними та інтелектуальними ресурсами, які забезпечують розвиток суспільства, традиційного змісту і форм вищої педагогічної освіти недостатньо. Перехід до двоциклової системи освіти передбачає концентрацію матеріалу, спрямованого на продуктивну професійну науково-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність, реалізацію програми підвищеного рівня складності для задоволення освітніх потреб цілеспрямованих й обдарованих студентів. Доведено, що добір матеріалу зумовлюється не лише необхідністю оволодіння магістрами знаннями і практичним досвідом, необхідними для виконання професійних обов’язків інноваційного характеру, а й власною позицією автора, що саме зміст педагогіки вищої школи має сприяти розвитку творчих можливостей особистості, активізації глибинних джерел інтелектуального потенціалу.

Обґрунтовано думку, що творчий пошук методики викладання педагогіки вищої школи має здійснюватися за такими напрямками, як генералізація, інтеграція, збагачення змісту курсу, концентрація уваги майбутніх фахівців на його провідних ідеях, уточнення змісту фундаментальних категорій педагогіки, її методологічних основ; формування у майбутніх викладачів і науковців педагогічної спрямованості; оволодіння практичними навичками і вміннями застосовувати знання у нестандартних ситуаціях; озброєння майбутніх учителів сучасними особистісно орієнтованими технологіями навчання і виховання у ВНЗ; організація проблемних ситуацій і самостійного пошуку творчого розв’язання проблем; підготовка міні-виступів, рефератів, проведення мікро-досліджень; використання в процесі викладання діалогу, полілогу, ділових ігор; залучення магістрів до активної участі у різних видах лекцій (лекція-бесіда, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-конференція, проблемна лекція та ін.); побудова курсу за модульним принципом та ін.

Технологічний підхід, на нашу думку, надає можливість: забезпечити позитивну мотивацію до наукової і педагогічної діяльності; більшою мірою реалізувати інтелектуальний потенціал кожного студента; підвищити рівень успішності магістрів і підготувати їх до професійної діяльності у вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації.

Визначено сутність поняття „науково-методичне забезпечення педагогічної підготовки магістрів” та його складові.

Доведено, що науково-методичне забезпечення педагогічної підготовки магістрів передбачає: наявність необхідної наукової бази (інформаційне забезпечення); організацію навчально-виховного процесу на наукових засадах (використання сучасних технологій і

методів навчання) і, в результаті, – оволодіння магістрантами систематичними і системними знаннями та науковим апаратом дослідження педагогічних проблем.

У п'ятому розділі – „Експериментальна перевірка ефективності моделі педагогічної підготовки магістрів в університеті” – визначено програму та методiku констатувального етапу експерименту; здійснено аналіз стану готовності студентів магістратури до педагогічної діяльності; розроблено технологію підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти; проаналізовано та узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

З метою виявлення ефективності запропонованої структурно-функціональної моделі підготовки майбутнього магістра освіти розроблено й апробовано експериментальну програму організації дослідження, яка складалась із констатувального та формувального етапів експерименту.

На констатувальному етапі експерименту проаналізовано вихідні рівні знань студентів експериментальної та контрольної груп, де навчання проводилося за традиційними методами, середня оцінка знань студентів КГ й ЕГ виявилася низькою і, певною мірою, однаковою.

Аналіз отриманих у ході констатувального етапу експерименту результатів засвідчив, що серед студентів магістратури є значна кількість осіб з репродуктивним рівнем готовності до педагогічної діяльності. Тому здійснення процесу цілеспрямованого її формування передбачало усунення прогалин в мотиваційно-ціннісній, змістовій, операційно-діяльній, інтегративно-творчій, комунікативно-емпатійній, культурологічно-світоглядній, аналітико-рефлексивній, результативно-продуктивній сферах діяльності студентів магістратури, що є необхідним для успішного оволодіння професією педагога.

На підставі результатів констатувального етапу експерименту у дослідженні теоретично і методично обґрунтовано основні положення щодо підготовки майбутнього магістра в класичному і педагогічному університетах. Визначено й обґрунтовано теоретичні та методичні засади модернізації змісту педагогічної освіти, здійснена диференціація професійно-педагогічного матеріалу, розроблено критерії відбору змісту педагогічної освіти та вдосконалено принципи її конструювання.

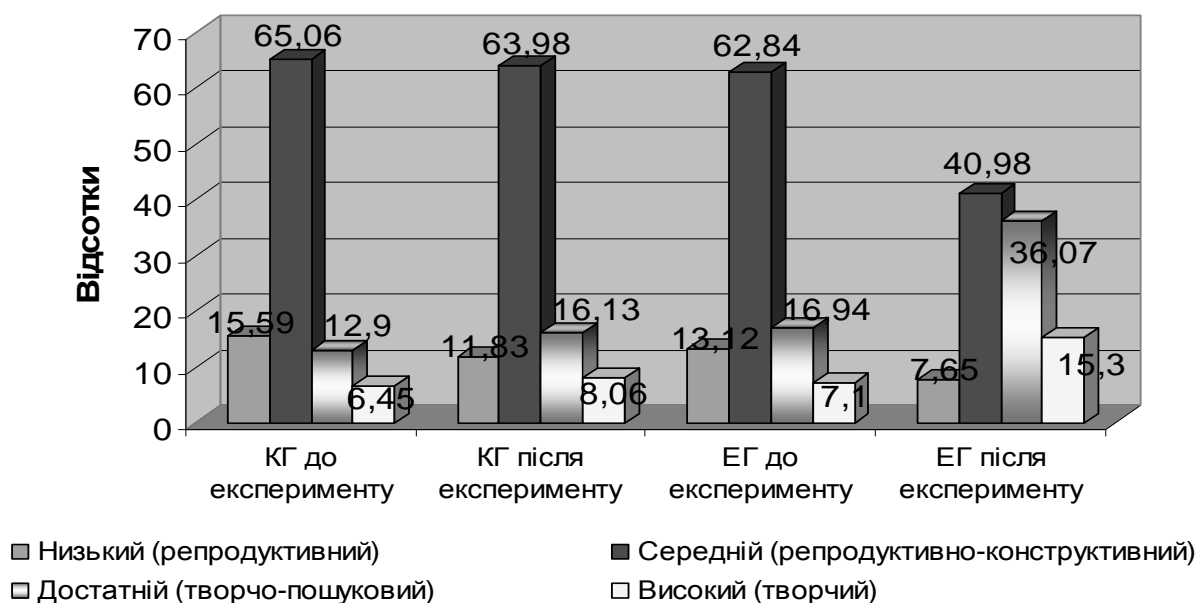
На формувальному етапі впроваджено авторську особистісно орієнтовану технологію педагогічної підготовки магістрів на принципах евристичної педагогіки та модульно-рейтингового навчання. Її основу складає уявлення про таксономію цілей, яка забезпечує гнучку адаптацію до процесу навчання у ВНЗ та закладах нового типу, перехід від державного стандарту до врахування індивідуальних можливостей магістрантів. Авторська

технологія реалізує процес цілеутворення на трьох рівнях: стратегічному, тактичному, оперативному.

На основі таксономії цілей розроблено їх ієрархію до кожної теми з педагогіки вищої школи. Запропонована технологія забезпечує озброєння майбутніх викладачів та науковців, вчителів шкіл інноваційного напрямку чіткою методологією педагогіки, глибокими знаннями основних категорій педагогіки вищої школи, формами і методами організації навчально-виховного процесу та науково-дослідницької діяльності, способами реформування вищої педагогічної освіти.

Підґрунтям експериментальної технології стали основні положення авторської концепції, результати впровадження модульно-рейтингової організації навчального процесу магістрів, розробленого навчально-методичного забезпечення, що дозволило підтвердити висунуту гіпотезу й ефективність підготовки майбутніх магістрів освіти в університеті. Запровадження системи методичної допомоги викладачам („Школа молодого викладача”) значно підвищило їх готовність до впровадження нової технології організації навчального процесу та кваліфікаційний рівень. Реалізація принципів евристичної педагогіки, інтерактивних методів і форм навчальної діяльності студентів магістратури, диференціація та індивідуалізація навчального процесу сприяли створенню позитивної взаємодії між викладачами і студентами, розвивального освітнього середовища. Доведено доцільність експериментальної моделі та впровадження технології модульно-рейтингової організації навчального процесу підготовки магістрів.

Одержані результати засвідчили, що за період проведення формувального етапу експерименту в експериментальних групах, на відміну від контрольних, зменшилася кількість студентів з низьким (з 13,12 % до 7,65 %), середнім (з 62,84 % до 40,98 %) рівнями готовності, водночас зросла кількість студентів із достатнім (з 16,94 % до 36,07 %), високим (з 7,10 % до 15,30 %) рівнями готовності (рис. 2). Підтвердження достовірності експериментальних даних здійснювалося за критерієм Крамера-Уелча.

Рис. 2. Динаміка рівнів готовності студентів магістратури у КГ та ЕГ на початку та наприкінці експерименту

Дослідження засвідчило, що робота за модульно-рейтинговою системою організації навчального процесу дозволяє викладачам систематично використовувати різні форми, методи і засоби навчання та контролю, що активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів магістратури, має позитивний вплив на фахову підготовку магістрів освіти.

Рейтинговий контроль, система залікових кредитів дає можливість магістрантам вибирати певну кількість диференційованих завдань відповідно до їх індивідуальних можливостей і рівня педагогічної підготовки.

ВИСНОВКИ

Результати теоретичного й експериментального дослідження проблеми підготовки магістрів до педагогічної діяльності підтвердили гіпотезу, засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для наступних висновків:

1. Використаний у ході наукового пошуку методологічний апарат є цілком адекватним предмету й меті дослідження, що сприяє отриманню нових наукових знань щодо становлення, генезису магістратури як структурного підрозділу неперервної освіти та дозволяє визначити об'єктивний стан розробки проблеми дослідження у педагогічній теорії й практичній діяльності педагогічних і класичних університетів.

З'ясовано передумови і визначено основні етапи становлення магістратури та підготовки магістрів до педагогічної діяльності в Україні і за кордоном; виокремлено їх спільні та відмінні ознаки на різних етапах розвитку вищої освіти. Проаналізовано основні

моделі освіти в Україні, країнах Західної Європи і США. Підтверджено, що спільне і відмінне у системі підготовки майбутніх учителів у різних країнах зумовлене історичними, політичними, соціальними чинниками, національними традиціями, поглядами на роль, статус учителя в суспільстві, його компетентність і професійні функції, а також міжнародними принципами (професіоналізації, інтеграції, універсалізації тощо).

Виявлено основні сучасні тенденції ступеневої педагогічної освіти, її особливості та сукупність проблем розвитку магістратури в Україні, які можна представити таким чином: потребує покращення нормативно-організаційне, навчально-методичне, інформаційне, матеріально-технічне, кадрове забезпечення; існує необхідність міжвузівського і міжнародного співробітництва, підтримки науково-творчої самодіяльності студентів-магістрантів, залучення їх до систематичної роботи у науково-творчих колективах.

За умов ступеневої освіти актуальними стають питання педагогічно доцільного розмежування підготовки спеціалістів і магістрів, визнання кваліфікації бакалавра на ринку праці. Проблемою є і те, що майже всі випускники вищих педагогічних навчальних закладів продовжують навчання за освітньо-професійною програмою спеціаліста з метою отримання подвійної спеціальності. Такий стан речей вимагає модернізації системи вищої освіти на засадах євроінтеграційної політики.

На основі аналізу наукової, філософської, психологічної, педагогічної, енциклопедичної літератури уточнено такі базові поняття, як „ступенева педагогічна освіта”, „магістр освіти”, визначено і науково обґрунтовано такі категорії, як „педагогічна підготовка магістрів”, „готовність магістра до педагогічної діяльності”; встановлено взаємозв'язок та ієрархію понять: „компетенція”, „компетентність”, „готовність магістра до педагогічної діяльності”, „майстерність” та „професіоналізм педагога”. Провідною категорією дослідження визначено „готовність магістра до педагогічної діяльності”. Результати визначення сутності та структури цього поняття дозволило виділити його основні компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційно-діяльнісний, інтегративно-творчий, комунікативно-емпатійний, культурологічно-світоглядний, аналітико-рефлексивний, результативно-продуктивний.

2. Визначено сутність та науково обґрунтовано теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів освіти. Доведено, що продуктивний процес навчання студентів магістратури потребує глибокого усвідомлення необхідності оволодіння психолого-педагогічними знаннями, формами і методами евристичної педагогіки. Аналіз евристичної освітньої діяльності майбутніх фахівців дозволив окреслити її основні ознаки: зумовленість змісту евристичної діяльності особистісними мотивами; наявність ситуацій суб'єктивних труднощів, подолання яких зумовлює внутрішнє зростання суб'єкта діяльності;

створення магістрантами власного освітнього продукту. Охарактеризовано форми організації навчального процесу магістратури. Доведено, що його ефективність залежить від урахування професійно-педагогічної спрямованості, вибору форм і методів навчання, організації самостійної роботи студентів та включення їх у науково-дослідну діяльність. Рівень виконання науково-дослідної та інноваційної діяльності залежить від рівня готовності студента.

Запропоновано шляхи підвищення ефективності підготовки магістрів до педагогічної діяльності в умовах ступеневої освіти: забезпечення спадкоємності та наступності у підготовці педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; оновлення змісту, методів підготовки студентів магістратури; встановлення доцільного співвідношення змістового та практично-діяльнісного компонентів педагогічної підготовки випускників класичних і педагогічних університетів відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів; спрямування навчально-виховного процесу на формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної педагогічної діяльності та розвиток особистісних якостей; цілеспрямоване формування культури майбутнього вчителя, розширення його кругозору; формування у майбутніх фахівців інтересу до професійно-педагогічних знань, педагогічної спрямованості; оволодіння практичними навичками й уміннями застосовувати знання у нестандартних ситуаціях, озброєння особистісно орієнтованими технологіями навчання і виховання, організація проблемного навчання та творчого пошуку розв'язання проблем; забезпечення випереджувального характеру підготовки педагогічних кадрів, оптимального співвідношення між професійно-педагогічною, фундаментальною та соціально-гуманітарною складовими; ліквідація розриву між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, здійснення наукового супроводу інноваційних технологій; використання новітніх педагогічних, інформаційних та комп'ютерних технологій та створення нового покоління засобів навчання; удосконалення системи відбору молоді на педагогічні спеціальності, розширення цільового прийому та запровадження підготовки вчителя на договірній основі.

3. Теоретично обґрунтовано концепцію, зміст форми й методи педагогічної підготовки магістрів. Концепція базується на індивідуальному підході й гуманістичній та дослідницько орієнтованій парадигмі, головним положенням якої є свобода творення. Творча діяльність розглядається як провідний чинник, що впливає на розвиток творчих можливостей магістрантів (творчі здібності та компетентності), забезпечує у майбутньому ефективний педагогічний науковий пошук, реалізацію оригінального та вискоелективного підходу до розв'язання начально-виховних завдань. Індивідуальний підхід забезпечує розкриття здібностей і нахилів студентів, створення умов для реалізації їх творчих задумів. В основу розробленої концепції покладено принципи евристичної педагогіки, в контексті якої

евристичне навчання розглядається як цілісний процес відкриття нових знань, педагогічної творчості, проникнення магістранта в сутність педагогічної інноваційної діяльності, суб'єкт-суб'єктного співробітництва всіх учасників навчально-виховного процесу. Особистісно орієнтований підхід передбачає організацію навчання на засадах глибокої поваги до особистості магістранта, врахування його індивідуальних особливостей, ставлення до нього як до свідомого суб'єкта навчально-виховної взаємодії. Науково обґрунтовано і впроваджено в практику діяльності інтерактивні форми та методи підготовки магістрів освіти (робота в малих групах, дискусії, турніри, ділові ігри, ігрове проектування, ситуаційні вправи тощо). Створюються банки аудіовізуального супроводу навчального процесу, запроваджуються комп'ютерні методи контролю. З метою формування системного, аналітичного, критичного мислення магістрів, уміння інтегрувати знання і навички з різних дисциплін у процесі викладання педагогіки вищої школи використано синергетичний підхід, який забезпечив міждисциплінарні, міжпредметні зв'язки (прямі навчальні дисциплінарні, дослідницько-міждисциплінарні, опосередковано-прикладні, ментально-опосередковані).

4. На основі суб'єктного, діяльнісного, системного, професіографічного, компетентнісного, культурологічного, акмеологічного підходів розроблено професіограму магістра освіти. Аналіз наукової літератури, тривалий досвід роботи у вищих навчальних закладах дозволив виділити такі її компоненти: цільовий – спрямованість (потяг, бажання, інтерес, потреби, схильності, ідеали, світогляд, переконання); базовий – педагогічні здібності (гностичні, конструктивні, проєктивні, організаторські, комунікативні, інтелектуальні, експресивні, сугестивні, творчі); діяльнісно-практичний – знання, уміння, навички, компетенції та компетентності. Компетентність визначено як специфічну здатність особистості до продуктивної діяльності у конкретній предметній галузі, яка включає спеціалізовані знання, уміння й навички, досвід їх використання у реальному житті, відповідальне ставлення до виконання виробничих функцій. Компетентності включають в себе низку компетенцій. До основних компетентностей та компетенцій, якими мають оволодіти магістранти віднесено: психологічну (інформаційно-психологічна, комунікативна, перцептивна); педагогічну (інформаційно-педагогічна, операційно-пошукова, креативна, контрольна-оцінна, організаторська, технологічна); фахову (інформаційно-предметна, операційно-діяльнісна, регулятивно-коригуюча, контрольна-спонукальна); методичну (дидактична, мовленнєва, процесуальна, дослідницько-пошукова); соціальну (моральна, правова, загальнокультурна, світоглядна, комунікативна); життєву (адаптивна, деонтологічна, життєтворча).

Доведено, що взаємозв'язок всіх цих компонентів визначає готовність магістра освіти до педагогічної діяльності на рівні державного замовлення. Готовність магістра освіти до

педагогічної діяльності тлумачиться як складне багатоконпонентне утворення, що має динамічну структуру й включає професійну-педагогічну спрямованість, розвинені педагогічні здібності, систему наукових знань, умінь і навичок, компетенцій та компетентностей, оволодіння якими дозволяють випускнику магістратури здійснювати продуктивну педагогічну діяльність.

5. На основі аналізу нормативних документів, професіограми і наукових досліджень розроблено структурно-функціональну модель підготовки магістра до педагогічної діяльності, структурними складовими якої є: ціле-мотиваційна, інформаційно-розвивальна, діяльнісно-творча, рефлексивна, емоційно-ціннісна, оцінно-результативна; функціональними – стимулююча, діагностично-коригуюча, розвивально-проективна, організаторська, комунікативна (соціалізуюча), аналітично-творча. На основі запропонованої моделі визначено принципи формування педагогічної готовності магістра освіти (спадкоємність, інтергративність, технологічність, проблемність, модульність, індивідуалізація, диференціація). Встановлено, що структура підготовки магістра забезпечується реалізацією авторської моделі, а результатом є готовність магістра освіти до педагогічної діяльності.

На основі результатів констатувального етапу педагогічного експерименту виявлено критерії готовності майбутнього магістра до педагогічної діяльності: *ціннісно-спонукальний* (спрямованість на творче оволодіння педагогічними знаннями; потреба у застосуванні інноваційних технологій, форм і методів навчання, створенні розвивального середовища для учнів, студентів, професійному саморозвитку, самовдосконаленні, самореалізації); *когнітивний* (знання педагогічної теорії, що засвоюються у процесі вивчення таких дисциплін, як „Педагогіка вищої школи”, „Загальна педагогіка”, „Дидактика”, „Теорія виховання”, „Менеджмент освіти”), психологічних, вікових й індивідуальних особливостей студентів, учнів, методики викладання педагогічних дисциплін у ВНЗ та шкільних методик із спеціальності; методології та методів наукового дослідження, сучасних особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання); *діяльнісно-практичний* (ступінь оволодіння магістрантами способами діяльності, вміннями застосовувати теоретичні знання; впровадження технологій у реальній педагогічній дійсності). До показників цього критерію належать уміння: гностичні, проєктивні, конструктивні, організаторські, комунікативні, інтелектуальні, експресивні, дидактичні, творчі; *креативно-особистісний* (цілеспрямованість, працездатність, креативність, дивергентність мислення, інтелектуальна активність, компетентність у науково-дослідній діяльності, об’єктивність, здатність до самоорганізації, саморозвитку, моделювання, проєктування інноваційних форм і методів навчання; толерантність, оптимізм, емпатійність, спостережливість, схильність до педагогічної діяльності, вимогливість); *оцінно-рефлексивний* (здатність до аналізу та

об'єктивної оцінки знань, умінь, навичок студентів і учнів, володіння сучасними методами контролю й формами перевірки, об'єктивна самооцінка своїх можливостей та результатів діяльності); *результативно-продуктивний* (здатність до самонавчання; створення оригінальних продуктів освітньої діяльності; адаптивність до швидкого темпу навчання; спрямованість на розвиток самостійності студента, учня).

У результаті проведеного дослідження виділено чотири рівні готовності до педагогічної діяльності: високий (творчий), достатній (творчо-пошуковий), середній (репродуктивно-конструктивний), низький (репродуктивний).

6. Науково обґрунтовано і впроваджено в навчальний процес й експериментально перевірено технологію педагогічної підготовки магістрів, яка передбачала введення інтегративного курсу з педагогіки вищої школи; реалізацію визначених підходів до організації його змісту, створення модульних програм, в яких реалізується соціальний, професійно-педагогічний контекст майбутньої професії.

В основу запропонованих технології покладено модульно-рейтингову систему організації навчального процесу, яка має на меті формування професійно-педагогічної спрямованості, розвиток емоційних і морально-естетичних якостей, засвоєння системи знань, умінь і навичок, способів розумових дій та самокерованих механізмів майбутнього фахівця. Визначено, що ця технологія за орієнтацією на особистісні структури – всебічно гармонійна, за характером змісту – гуманістична, навчально-виховна, за типом управління – система малих груп, за формою проведення – академічна, індивідуально-групова, диференційована. Вона побудована на принципах евристичної педагогіки (особистісного цілеутворення, визначення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку, метапредметних основ змісту освіти, продуктивності навчання). У процесі реалізації технології доведено наявність закономірних зв'язків між: рівнем взаємодії викладача і студента (підпорядкування, співробітництво, співтворчість) та творчою активністю студентів; урахування схильностей магістранта і рівнем його активності в навчальному процесі; обраною технологією і продуктивністю навчання студентів магістратури.

У результаті експериментального дослідження визначено рівень готовності магістрантів ЕГ і КГ до педагогічної діяльності, що засвідчило перевагу інноваційної технології в експериментальних групах в порівнянні з контрольними і виявилось у позитивній динаміці показників готовності магістрантів. Перевірені за допомогою методів математичного аналізу дані доводять вірогідність висновків щодо результативності авторської технології.

7. У ході дослідження розроблено положення про магістратуру „Магістр освіти”; навчально-методичний комплекс, що включає навчальну програму, методичний посібник

„Основи педагогіки вищої школи”, підручник „Основи педагогіки вищої школи”, навчальний посібник „Практикум з педагогіки вищої школи” за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Вони містять мету, завдання; зміст навчального матеріалу, представлений як у модульній, так і в структурній формі (структурно-логічні схеми, плани проведення конкретних навчальних занять); форми, методи і засоби навчання, що дозволяють їх реалізовувати; сукупність педагогічних тестів, кросвордів, передбачених автором; подано систему оцінки, контролю і корекції навчального процесу.

Модуль складається з трьох підструктур – змістової, практичної, рефлексивної. У кожному модулі та міні-модулі подано трирівневі розвивальні завдання для самостійної роботи, що дозволяє студентам магістратури свідомо і ґрунтовно засвоювати педагогічні теорії і концепції, технології, забезпечує змістово-логічну цілісність і завершеність педагогічної підготовки.

Проведений педагогічний експеримент з метою формування готовності магістрів до педагогічної діяльності засвідчив підвищення не лише кількісного, а й якісного рівня (позитивна мотивація, активізація навчально-пізнавальної діяльності, здатність до самоаналізу, самовдосконалення, творчості).

На основі результатів контрольного (аналітико-узагальнюючого) етапу експериментального дослідження доведено ефективність впровадження експериментальної технології та правильність висунутої гіпотези.

Виконане дослідження підтвердило гіпотезу про необхідність створення професіограми, розробки моделі особистісно орієнтованої підготовки, технології педагогічної освіти магістрів, орієнтації цілей, змісту на самовдосконалення професійного зростання, розробки інноваційного навчально-методичного забезпечення.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв’язання проблеми підготовки магістрів до педагогічної діяльності. Передбачається продовження наукового пошуку за такими напрямками: удосконалення змісту, форм, методів і технологій підготовки майбутніх магістрів освіти, залучення комп’ютерних технологій, використання моделювання у навчально-виховному процесі, розробка навчально-методичного забезпечення з урахуванням особливостей реалізації компетентнісного підходу.

Основний зміст дисертації відображено у таких **публікаціях** автора:

Монографії:

1. Вітвицька С. С. Педагогічна підготовка магістрів в умовах ступеневої освіти : теоретико-методологічний аспект : [монографія] / С. С. Вітвицька. – Житомир : Вид-во ЖДУ

імені І. Франка, 2009. – 440 с.

2. Вітвицька С. С. Педагогічна освіта упродовж життя / С. С. Вітвицька // Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область: [монографія] / ред. рада вид.: В. Г. Кремень (гол.) [та ін.]. / [ред. кол. тому: П. Ю. Саух (гол.) та ін.]. – К.: Знання України, 2009. – С. 430–453.

3. Вітвицька С. С. Педагогічна практика: традиції та інновації / С. С. Вітвицька // Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область: [монографія] / ред. рада вид.: В. Г. Кремень (гол.) [та ін.]. / [ред. кол. тому: П. Ю. Саух (гол.) та ін.]. – К.: Знання України, 2009. – С. 467–488.

4. Вітвицька С. С. Моделі ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США та України: порівняльний аналіз / С. С. Вітвицька // Професійна педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: [монографія] / [авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька та ін.]; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – [вид. 2-ге, доп.]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 51–70.

5. Вітвицька С. С. Компаративний аналіз моделей ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США та України / С. С. Вітвицька // Професійна педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: [монографія] / [авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька та ін.]; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – С. 68–100.

6. Вітвицька С. С. Технологія педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти / С. С. Вітвицька // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: [монографія] / [за ред. О. А. Дубасенюк]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 133–153.

7. Вітвицька С. С. Акмесинергетичний підхід до педагогічної підготовки магістрів / С. С. Вітвицька // Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: [монографія] / [за ред. О. А. Дубасенюк]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 329–352.

8. Вітвицька С. С. Педагогічні інновації: сутність, проблеми, досвід / С. С. Вітвицька // Шляхи і методи забезпечення подальшого творчого зростання обдарованої молоді: [монографія] / [за заг. ред. Л. В. Корінної]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 101–113.

Підручники:

9. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 401 с. (*Гриф надано Міністерством освіти і науки України (лист № 11/182 – 2915 від 19.12.2005)*).

Навчально-методичні посібники:

10. Вітвицька С. С. Педагогічна технологія: суть і особливості становлення і розвитку в сучасній школі / С. С. Вітвицька // Педагогічна технологія в підготовці вчителя-вихователя : метод. посібник / [авт. кол. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченко, С. С. Вітвицька]. – Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1993. – С. 3–10.
11. Вітвицька С. С. Побудова педагогічної технології курсу „Основи педагогічної майстерності” / С. С. Вітвицька // Педагогічна технологія в підготовці вчителя-вихователя : метод. посібник. – Житомир : Житомир.держ.пед ін-т, 1993. – С. 72–101.
12. Вітвицька С. С. Методика вивчення дидактики у педагогічному інституті : навч.-метод. посіб. / С. С. Вітвицька ; за ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1994. – С. 41–63.
13. Вітвицька С. С. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / С. С. Вітвицька // Технології соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів : [навч. посіб. у 2-х ч.] / за заг. ред. д-ра пед. наук О. А. Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2001. – Ч. II. – С. 52–74.
14. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи / С. С. Вітвицька. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – 160 с.
15. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Житомир : ЖДПУ, 2003. – 228 с.
16. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури. 2003. – 316 с.
17. Вітвицька С. С. Форми організації навчання / С. С. Вітвицька // Практикум з педагогіки : навч.-метод. посіб. / [за ред. О. А. Дубасенюк]. – [вид 3-тє доп. і перероб.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 152–170.
18. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи : навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
19. Вітвицька С. С. Дидактичні погляди видатних українських педагогів (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття) : метод. посіб. / С. С. Вітвицька. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. – 195 с.

Збірники наукових праць, методичні рекомендації:

20. Проблеми вищої освіти в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. праць студентів магістратури ЖДУ ім. І. Франка / [за ред. проф. С. С. Вітвицької]. – Житомир : Віддруковано ПП Довженко Л. В., 2006. – 162 с.

21. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої педагогічної освіти : зб. наук. праць студентів магістратури / [за ред. кандидата педагогічних наук, професора кафедри педагогіки Вітвицької С. С.]. – Житомир : Поліграфічний центр ЖДУ, 2007. – 161 с.
22. Професійно-педагогічна підготовка вчителя : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук.-метод. праць студентів магістратури Житомирського державного університету імені Івана Франка / [за ред. професора Вітвицької С. С.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 181 с.
23. Вітвицька С. С. Роль і функції педагогіки вищої школи в системі неперервної педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Житомирська науково-педагогічна школа „Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів” : здобутки та перспективи : зб. наук. праць / [авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька та ін.] / за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 48–61.
24. Магістратура XXI ст. : досвід, проблеми, перспективи : зб. наук.-метод. праць студентів магістратури Житомирського державного університету імені Івана Франка / [за редакцією професора Вітвицької С. С.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 180 с.
25. Ступенева педагогічна освіта : проблеми досвід, перспективи : зб. наук.-метод. праць студ. магістр. Житомир. держ. універ. імені Івана Франка / [за ред. канд. пед. наук, проф. С. С. Вітвицької, канд. пед. наук, ст. викл. Н. М. Мирончук]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 236 с.
26. Вітвицька С. С. Методические рекомендации к практическим занятиям по спецкурсу „Основы педагогического мастерства” / С. С. Вітвицька. – Житомир, 1989. – С. 59–108.
27. Вітвицька С. С. Навчальна програма з курсу „Педагогіка” (для студентів кваліфікаційного рівня „магістр”) / С. С. Вітвицька. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2004. – 48 с.

Статті у фахових виданнях:

28. Вітвицька С. С. Технологія формування гностичних умінь у студентів в процесі вивчення педагогічних дисциплін / С. С. Вітвицька // Психолого-педагогічні основи професійної підготовки вчителя-вихователя та сучасні технології навчання. – Житомир : Педінститут, 1993. – Т. 2. – С. 147–153.
29. Вітвицька С. С. Формування творчого мислення учнів старших класів / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка. –

Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 1999. – Вип. 3. – С. 75–80.

30. Вітвицька С. С. Студент як об'єкт педагогічної діяльності / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2000. – Вип. 6. – С. 186–188.

31. Вітвицька С. С. Формування гностичних умінь у студентів педуніверситету як педагогічна проблема / С. С. Вітвицька // Olomoucké symposium ukrajinistu „Ukrajínistika na prahu noveho století a tisíciletý problémy jazyka, literatury a kultury”. – Olomouc : Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. – С. 312–315.

32. Вітвицька С. С. Педагогічний професіоналізм викладача вищого навчального закладу / С. С. Вітвицька // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі : зб. наук. праць. – Рівне : Волинські обереги, 2002. – Вип. 3. – С. 214–217.

33. Вітвицька С. С. Культура педагога / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2002. – Вип. 9. – С. 129–132.

34. Вітвицька С. С. Проблеми національного виховання у педагогічній спадщині І. Огієнка / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2002. – Вип. 9. – С. 154–157.

35. Вітвицька С. С. Науково-методичне забезпечення педагогічної підготовки студентів магістратури / С. С. Вітвицька // Вісник Київського міжнародного університету. Серія „Педагогічні науки. Психологічні науки”. – К. : Правові джерела, 2002. – Вип. II. – С. 41–47.

36. Вітвицька С. С. Культура вчителя у системі педагогічних поглядів В. Сухомлинського / С. С. Вітвицька // Вісник АПН України. Педагогіка і психологія. – Київ : Педагогічна преса, 2003. – № 2. – С. 24–30.

37. Вітвицька С. С. Педагогічна спрямованість як необхідний компонент професійної майстерності майбутніх учителів / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДПУ, 2003. – Вип. 12. – С. 78–81.

38. Вітвицька С. С. Готовність студентів до науково-дослідної діяльності як чинник формування творчої особистості / С. С. Вітвицька // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. – Рівне, 2008. – С. 168–170.

39. Вітвицька С. С. Технологія підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Освітні інноваційні технології в процесі викладання

навчальних дисциплін : зб. наук.-метод. праць / [за ред. О. А. Дубасенюк]. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. – С. 38–42.

40. Вітвицька С. С. Сучасні технології підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Вісник Київського міжнародного університету. Серія „Педагогічні науки”. – К., 2004. – Вип. 5. – С. 43–54.

41. Вітвицька С. С. Педагогічна діяльність в контексті ідей В. О. Сухомлинського / С. С. Вітвицька // Життєтворчість особистості : концепція, досвід, проблеми. – Запоріжжя : Центріон, 2004. – С. 129–131.

42. Вітвицька С. С. Теоретичні засади підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2004. – Вип. 19. – С. 67–69.

43. Вітвицька С. С. Методологічні основи ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2005. – Вип. 21. – С. 8–12.

44. Вітвицька С. С. Контроль успішності студентів магістратури в контексті Болонської конвенції / С. С. Вітвицька // Наукова школа. Центр професійної підготовки педагогічних кадрів : наук. збір. / [за ред. проф. О. А. Дубасенюк]. – [вид. 2-ге, доп.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2005. – С. 113–126.

45. Вітвицька С. С. Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2005. – Вип. 24. – С. 44–49.

46. Вітвицька С. С. Системно-історичний аналіз етапів становлення магістратури в Україні та Росії / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2005. – Вип. 25. – С. 249–252.

47. Вітвицька С. С. Творча самореалізація педагога в контексті ідей В. О. Сухомлинського / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2007. – Вип. 31. – С. 35–39.

48. Вітвицька С. С. Проблеми вищої школи у педагогічній спадщині М. І. Пирогова / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2007. – Вип. 35. – С. 79–83.

49. Вітвицька С. С. Ступенева педагогічна освіта : аналіз, досвід, проблеми / С. С. Вітвицька // Наукові записки. Серія „Психологія і педагогіка”. – Острог : Вид-во Національного університету „Острозька академія”, 2007. – Вип. 8. – С. 78–92.

50. Вітвицька С. С. Порівняльний аналіз педагогічної підготовки магістрів в

університетах України / С. С. Вітвицька // Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів : збір. наук. праць учасників Всеукр. методолог. семінару з міжнар. участю. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – С. 124–132.

51. Вітвицька С. С. Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу у контексті ідей А. С. Макаренка / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – Вип. 40. – С. 53–58.

52. Вітвицька С. С. Інноваційні педагогічні технології у підготовці вчителів / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 43. – С. 45–48.

53. Вітвицька С. С. Педагогічні інновації : проблеми та український досвід / С. С. Вітвицька // *Ruch pedagogiczny / Wyższa szkoła pedagogiczna ZNP.* – Warszawa, 2009. – № 5–6. – С. 87–93.

54. Вітвицька С. С. Системний та синергетичний підходи до підготовки магістрів в умовах ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Парадигма творення в сучасній науці : на шляху до інтегрованого світогляду : матеріали наук.-практ. конф. – Острого : Вид-во Національного ун-ту „Острозька академія”, 2009. – Вип. 1. – С. 76–95.

55. Вітвицька С. С. Новаторство М. І. Пирогова у педагогічній теорії та практиці вищої школи / С. С. Вітвицька // Наукові записки. Серія „Психолого-педагогічні науки” / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – № 4. – С. 158–162.

56. Вітвицька С. С. Інноваційні педагогічні технології у підготовці магістрів / С. С. Вітвицька // *Paradygmaty oświatowe i edukacja nauczycieli / pod red. : Wasyla Kremienia, Tadeusza Lewowickiego, Swietlany Sysojewej.* – Warszawa–Kraków : Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, 2010. – С. 211–219.

57. Вітвицька С. С. Професіографічний та компетентнісний підходи до педагогічної підготовки магістра освіти / С. С. Вітвицька // Нові технології навчання : матеріали міжн. конф. [„Духовно-моральне виховання і професіоналізація: виклики XXI ст.”] / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжрегіонального співробітництва з креативної педагогіки. – Київ–Вінниця, 2010. – Ч. 1. – С. 207–213.

58. Вітвицька С. С. Технологія педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти / С. С. Вітвицька // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 1–2. – С. 98–106.

59. Вітвицька С. С. Підготовка магістрів до інноваційної педагогічної діяльності /

С. С. Вітвицька // Збірник наукових праць військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2010. – Вип. 25. – С. 172–180.

60. Вітвицька С. С. Особистісно-орієнтоване проектування педагогічної підготовки магістрів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2010. – № 50. – С. 81-86.

Інші публікації:

61. Вітвицька С. С. Активні методи у навчанні педагогічним дисциплінам як фактор підвищення професіоналізму майбутніх вчителів / С. С. Вітвицька // Психолого-педагогічні фактори підвищення професійної майстерності вчителя-вихователя : тези Всеукр. наук.-практ. конф., 16–17 листоп. 1995 р., Житомир. – Житомир : ЖДПІ, 1995. – С. 82–84.

62. Вітвицька С. С. Формування творчого мислення студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін / С. С. Вітвицька // Творче практичне і критичне мислення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23–24 вересня 1997 р., Житомир. – Житомир : Журфонд, 1997. – С. 132–135.

63. Вітвицька С. С. Індивідуальні завдання з педагогічних дисциплін як засіб формування творчого мислення майбутніх вчителів / С. С. Вітвицька // Творче практичне і критичне мислення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23–24 вересня 1997 р., Житомир. – Житомир : Журфонд, 1997. – С. 128–130.

64. Вітвицька С. С. Оцінювання педагогічних знань, умінь і навичок студентів магістратури в контексті Болонської конвенції / С. С. Вітвицька // Соціально-економічні проблеми реформування українського суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. ЖДУ імені Івана Франка / за ред. доц. А. У. Уразова, І. В. Саух, С. В. Обіход. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 184–187.

65. Вітвицька С. С. Формування педагогічного професіоналізму магістрів в умовах модульно-рейтингової системи навчання / С. С. Вітвицька // Професійна підготовка вчителів в умовах упровадження кредитно-модульної системи : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. / ред. кол. : В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, О. В. Караман та ін. – К. : КМПУ ім. Б. Грінченка, 2007. – С. 80–83.

66. Вітвицька С. С. Сучасні тенденції ступеневої педагогічної освіти / С. С. Вітвицька // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 березня 2007 р., Київ / за заг. ред. А. Г. Гудманена, О. В. Петренка. – К. : НАУ, 2007. – Т. 1. – С. 144–145.

АНОТАЦІЇ

Вітвицька С.С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2011.

У дисертації здійснено фундаментальне дослідження проблеми педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти в історії, педагогічній теорії та практиці вищої школи в Україні та за кордоном.

Автором обґрунтовано теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів як динамічної системи та складової неперервної педагогічної освіти; запропоновано й науково розроблено професіограму магістра освіти, концепцію та модульно-контекстну технологію педагогічної підготовки магістрів освіти в класичних і педагогічних університетах на принципах евристичної педагогіки. Засобами реалізації концепції та технології стали навчальна програма, підручник „Основи педагогіки вищої школи” за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури.

Ключові слова: ступенева педагогічна освіта, педагогічна підготовка магістрів освіти, професіограма магістра освіти, модель підготовки магістрів освіти, модульно-контекстна технологія, готовність магістра освіти до педагогічної діяльності.

Витвицкая С.С. Теоретические и методические основы педагогической подготовки магистров в условиях многоуровневого образования.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2011.

В диссертации представлены результаты теоретического и экспериментального исследования теоретических и методических основ педагогической подготовки магистров в условиях многоуровневого образования. Исследовано состояние проблемы и обоснована необходимость её разработки.

Проведен сравнительный анализ педагогической подготовки магистров западноевропейских стран и Украины, выделены общие и отличительные аспекты в структуре подготовки, в её целях, содержании, формах и методах. На основе исследования исторической и педагогической литературы определены этапы развития магистратуры в Украине. Определена специфика подготовки бакалавров, специалистов, магистров в классических и педагогических университетах.

Предложена авторская концепция педагогической подготовки магистров образования. Основными концептуальными идеями являются создание условий для: развития индивидуальности магистранта с целью формирования способности к инновационной деятельности, саморазвития, самореализации, самоутверждения; организации учебного процесса, максимально приближенного к исследовательской деятельности; создания собственного продукта познавательной деятельности.

Педагогическая подготовка магистров рассматривается как многофункциональный, открытый, целостный, специфический цикл педагогического образования, который имеет свои функции, цель, содержания, формы и методы, функционирует путем реализации сложных организационных и содержательно-образовательных процессов, является этапом в системе непрерывного образования. Подтверждено, что специфической особенностью учебного процесса в магистратуре является максимальная интеграция учебно-познавательной деятельности с научно-исследовательской работой, включение магистрантов в творческую поисковую деятельность.

Разработана и научно обоснована профиограмма магистра образования, которая включает целевой аспект – формирование профессионально-педагогической направленности, базовый – развитые педагогические способности; деятельностно-практический – овладение ЗУН, компетенциями, компетентностями. На основе теоретического и экспериментального исследования разработана модель педагогической подготовки магистра в условиях многоуровневого педагогического образования, результатом которой является готовность к педагогической деятельности – сложное многокомпонентное образование, которое имеет динамическую структуру и предполагает сформированную профессионально-педагогическую направленность, развитые педагогические способности, систему научных знаний, умений и навыков, компетенций и компетентностей, обладание которыми дает возможность выпускнику магистратуры осуществлять продуктивную педагогическую деятельность.

Предложена модульно-контекстная технология её реализации, инновационное научно-методическое обеспечение, которое включает учебную программу, методическое пособие „Основы педагогики высшей школы”, учебник и практикум по педагогике высшей школы для студентов на основе модульно-рейтинговой системы обучения. Модуль состоит из трёх подструктур – содержательной, практической и рефлексивной. В каждом из них представлены трёхуровневые развивающие задания для самостоятельной работы, которые позволяют студентам магистратуры сознательно и глубоко освоить педагогические теории и концепции, технологии, обеспечивают содержательно-логическую целостность и завершенность педагогической подготовки.

Ключевые слова: педагогическая подготовка магистров образования, профессиограмма магистра образования, модель подготовки магистров образования, контекстно-модульная технология, готовность магистра образования к педагогической деятельности.

Vitvytska S.S. Theoretical and methodical basis of the magisters' pedagogical training in the conditions of degree education. – Manuscript.

The dissertation for the receiving the degree of the Doctor of Pedagogical sciences. Specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Zhytomyr State Ivan Franko University, Zhytomyr, 2011.

The dissertation contains fundamental research of the problem of magisters' pedagogical training in the conditions of degree education in history, pedagogical theory and practice of high education in Ukraine and abroad.

The methodical and theoretical principles of the magisters' pedagogical training as the dynamic system and composite part of Life Long Learning education are substantiated; the magisters of education professional model, conception and context – module technology of the magisters' educational pedagogical training in the classical and pedagogical universities are offered on the principles of heuristic pedagogy.

The methods of the conception and technology realization became the educational – methodical complex which consists of the author's educational programme, the textbook „The principles of pedagogic in the high school” according to the module system of education for the magistrate students training.

Key words: magisters' pedagogical training, magisters of education professional model, the model of magisters' training, the context – module technology, magisters' readiness for pedagogical activities.